

Uloga i značenje glasovitih žena iz obitelji Zrinski i Frankopan

(Juraj Kolarić (ur.). 2014. *Uloga i značenje glasovitih žena iz obitelji Zrinski i Frankopan*, Zagreb: Zrinska garda Čakovec i Hrvatsko vojno učilište „Petar Zrinski“ Zagreb. 153 str.)

Prvi međunarodni skup posvećen znamenitim obiteljima Zrinski i Frankopan, pod naslovom „Politička, kulturna i društvena djelatnost Zrinskih i Frankopana u Hrvatskoj“ održan je u Čakovcu 2010. godine. Dvije godine poslije, u organizaciji Zrinske garde Čakovec i Hrvatskog vojnog učilišta „Petar Zrinski“ iz Zagreba, održan je u Zagrebu Drugi međunarodni znanstveni skup s ciljem razmatranja povijesne uloge najpoznatijih hrvatskih velikaških obitelji. Ovaj je put, kako glasi i naslov skupa, razmatrana uloga i značenje glasovitih žena iz obitelji Zrinski i Frankopan, a 2014. objavljen je istoimeni Zbornik s većinom radova s tog skupa (u glasili- ma je bio najavljen kao izlagač i prof. dr. sc. Mijo Korade sa svojim radom „Posljednje žene (redovnice) obitelji Zrinski“, ali tekst na žalost ne nalazi- mo u Zborniku).

U uvodnom dijelu Zbornika objavljeni su Pismo predsjednika Republike Hrvatske prof. dr. sc. Ive Josipovića u kojem, uz prihvaćanje pokroviteljstva, pozdravlja održavanje skupa te pozdravna riječ predsjednika Zrinske garde Čakovec Alojzija Sobočaneca. Važno je napomenuti da je na inicijativu Garde i uz potporu brojnih hrvatskih institucija, Hrvatski sabor proglasio 30. travnja - dan tragične smrti Petra Zrinskog i Frana Krste Frankopana u

Bečkom Novom Mjestu - spomen- dom na Zrinske i Frankopane.

Prvi tekst u Zborniku nosi naslov „Uloga žene i majke u obitelji Zrinski i Frankopani“, autora Dinka Čuture. Kratak je to i zanimljiv pregled povijesti žena koje su rođenjem ili u- da- jom pripadale navedenim obiteljima, a ostavile su, svaka na svoj jedinstven način, trag u hrvatskoj povijesti od 14. do 17. stoljeća. Autor započinje i završava pregled s Jelenama: prva je Jele- na Bribirska, majka bosanskog kralja Stjepana Tvrtka, a zaključuje pregled s Jelenom, kćeri Petra i Katarine Zrin- ske, kao „najhrabrijom ženom Euro- pe“. Tekst je između ostalog zanimljiv i po manje poznatim detaljima: autor navodi, primjerice, nesretnu sudbinu Elizabete Frankopan koja je još kao dvogodišnjakinja zaručena za Fridriha II. Celjskog, a brak je poslije završio njezinim ubojstvom. Žene iz velikaš- kih obitelji nisu bile samo u dogovo- renim brakovima što pokazuje primjer braka Apolonije Lang i Krste Franko- pana iz prve polovice 16. stoljeća čija je ljubavna, odnosno životna priča bila inspiracija romanu *Der Ring des Fra- gipani. Ein Erlebnis* autora Henryja Thode i Hansa Thome. Dinko Čutura zaključuje da su žene iz navedenih obi- telji rušile stereotipne društvene norme svojim djelovanjem i osobnom snagom te su tako postale, između ostalog, i

simbolima hrvatskog stradanja i otpora nepravdama koje su pratile njihove obitelji, poput Katarine Zrinski i njezine već spomenute kćeri Jelene.

Drugi je tekst „*Ženska nota* u uro- ti: promatranja hrvatske historiografije“ autorice Ivane Jukić. Autorica daje kratki pregled dijelova hrvatske historiografije koji su se djelomično dotaknuli uloge žena Zrinski i Frankopan u drugoj polovici 17. stoljeća. Smatra da je starija hrvatska historiografija (Juraj Tomljenović, Josip Bösendorfer, Rudolf Horvat i Josip Matasović) bila dio općeg trenda u razumijevanju uloge žena iz visokog društva u kreiranju političkih zbivanja, a to se osobito vidi na primjeru Ane Katarine Zrinski koja je proglašena „uzrokom i posljedicom“ događaja iz 1671., odnosno glavnom idejnom začetnicom otpora Habsburgovcima. Članak ne završava klasičnim zaključkom, već čitavim nizom pitanja na koje historiografija tek treba ponuditi odgovore. Možemo samo požaliti što na kraju teksta nije izdvojen popis literature koja je naznačena u zabilježkama.

Uvid u ulogu i značenje Jelene Zrinski, prema kralju Luju XIV. „najhrabrije žene Europe“, prikazala je na gotovo dvije stotine stranica u knjizi *Jelena Zrinski, čuvarica i promicateljica vrednota*, mađarska povjesničarka i akademikinja Ágnes R. Varkonyi. U ovom Zborniku, u kraćem istoimеноm tekstu, autorica pruža samo mali uvid u život navedene plemkinje. U tekstu je primjetno iskreno autoričino divljenje prema toj snažnoj i pametnoj ženi koja je bez obzira na sve životne nedaće nadasve cijnila slobodu.

Rad „Crtice iz života sestara Doroteje (Batthyány) i Uršule (Bánffy) Zrinski“ potpisuje Gene Whiting, američki povjesničar koji živi u Hrvatskoj i bavi se hrvatskom poviješću. U radu, temeljenom na opsežnoj literaturi i izvorima, autor izvješćuje kako su nakon udaje te dvije sestre svojim trudom i snažnim protestantskim uvjerenjima pridonijele razvoju kulturnog života (uključujući škole i tiskare) na svojim posjedima u Dolnoj Lendavi, odnosno u Güssingu. Na kraju teksta autor donosi tri priloga: Zemljovid s glavnim lokacijama vezanim za djecu grofa Nikole IV. Zrinskog te dvije kronologije, Vremenske crte grofice Doroteje Zrinski udane Batthyány odnosno Uršule Zrinski udane Bánffy.

Peti rad u Zborniku, „Katarina Zrinski na zalazu sjevernohrvatskog kruga Zrinskih i Frankopana“ Dragutina Feletara bavi se kulturnim djelovanjem i značenjem stvaralaštva Katarine Frankopan Zrinski, a kao izvor njezina znanja navodi impresivnu knjižnicu Zrinskih o kojoj zadivljeno svjedoči, primjerice, Jacob Tollius. Katarinino književno djelo *Libar od spominka*, pronađeno tek krajem 20. stoljeća, sadrži 40 njezinih pjesama i nekoliko pjesama drugih autora. Prema mišljenju D. Feletara, koje potkrepljuju i citirani hrvatski jezikoslovci, taj rukopis baca novo svjetlo na autoricu koja je do sada bila poznata „samo“ po molitveniku *Putni tovaruš*. Na kraju teksta donosi se autoričina pjesma *Černo i bijelo u mojem sercu* (u izvornom obliku iz 17. st. i transkribirana verzija iz 2012. godine).

Alojzije Jembrih u radu „Molitvenici dviju Katarina Frankopan/Zrinski (1560. i 1661.) u suodnosu s molitvenikom *Pobožne molitve* (1678.)“ analizirane molitvenike iščitava i u kontekstu povijesnog razvoja književnog jezika (u ovom slučaju hrvatskog) i tiskarstva, bilo da je riječ o tiskarama u hrvatskim ili europskim gradovima. Prva dva molitvenika iz naslova *Raj duše* iz 1560. te *Putni tovaruš* iz 1661., predstavljaju pravo jezično i kulturno bogatstvo za istraživače ne samo povijesti obitelji Zrinski i Frankopan, već općenito hrvatske povijesti. Autor navodi još jedan molitvenik, *Dvojdušni kinč*, koji je 1661. dala tiskati Katarina Zrinski. Za molitvenik Bratovštine sv. Barbare u Brdovcu, *Pobožne molitve*, autor smatra da ga je priredio svećenik Baltazar Milovec te spominje mogućnost (utemeljenu na mišljenjima nekih znanstvenika) da je autorica navedenog molitvenika Judita Petronila Zrinski. To ipak, za sada, ostaje na razini hipoteze. Tekst je obogaćen citatima i preslikama iz pojedinih molitvenika (naslovnica *Raja duše*, pretisak iz 1995., stranica i naslovnica pretiska *Putnog tovaruša* iz 2005. te naslovnica *Pobožnih molitava* iz 1678.)

Kao svojevrsna nadopuna prethodnoga rada slijedi tekst „Književne i etičke odlike *Putnoga tovaruša* Katarine Zrinski“ Stjepana Hranjeca. Autor smatra da „prva žena u Banskoj Hrvatskoj koja se sama bavila izvornim stvaralačkim radom i prevođenjem“ (115) nije dovoljno afirmirana u hrvatskoj književnosti i povijesti. U radu autor analizira strukturu i znače-

nje *Putnog tovaruša* te zaključuje da navedeno djelo nije bilo samo molitvenik i pučki kalendar, već knjižica za širu primjenu u svakodnevnom životu naroda.

Posljednji tekst u Zborniku pod nazivom „Posljednje počivalište Katarine Zrinski u Grazu i Zore (Aurore) Veronike Zrinski u Klagenfurtu“ potpisuje Juraj Kolarić. Opisujući nastojanja Družbe „Braće Hrvatskog Zmaja“ oko očuvanja hrvatske baštine i posebice njihovu upornost u borbi za čuvanje uspomena na život i djelo obitelji Zrinski i Frankopana, autor nastoji aktualizirati pitanje prijenosa posmrtnih ostataka navedenih žena u Hrvatsku. Dok za Zoru (Auroru) Zrinski nema dvojbe oko njezinog posljednjeg počivališta, a to je grob u samostanskoj crkvi sestara uršulinki u Klagenfurtu, ostaje još uvijek otvoreno pitanje jesu li ostaci ženskog kostura pronađeni u grobnici ispod kapele sv. Križa u župnoj crkvi sv. Andrije u Grazu, u nekadašnjoj crkvi dominikanaca, pripadali Katarini Zrinski. Koliko saznajemo iz teksta, rezultati usporedbe DNA posmrtnih ostataka Zrinskih iz zagrebačke katedrale i ženskog kostura, koja je obavljena 1999., nisu bili dovoljno dobri za identifikaciju.

Kao svojevrsni zaključak na kraju Zbornika nalazi se Priopćenje u kojem se apostrofiraju i kontekstualiziraju ciljevi obavljenih istraživanja i dosadašnjih skupova o Zrinskim i Frankopanima. To se ponajprije odnosi na potrebu preispitivanja i razložnog objašnjenja povijesno-kulturne uloge i značenja žena iz tih obitelji, ali i propitivanju uvriježenih termina poput „zrin-

sko-frankopanske urote” koje bi trebalo podvrgnuti suvremenoj historiografskoj provjeri i interpretaciji. U Priopćenju se ujedno najavljuje Treći međunarodni skup s temom „Zrinsko-frankopanski grad Ozalj u političkom, kulturnom, društvenom, vjerskom i nacionalnom procesu integracije Hrvatske“, predviđen za 2014. godinu. Treći je skup, međutim, održan u Donjoj Dubravi u Međimurju pod nazivom “350. obljetnica smrti Nikole Zrinskog VII. i pada Novoga Zrina”, dok je najavljeni skup u Ozlju predviđen za 2016. godinu.

Važnim nam se mjestom razumijevanja ovoga Zbornika, i uopće niza međunarodnih skupova koji se bave obiteljima Zrinski i Frankopan u kontekstu hrvatske historiografije, čini nastojanje hrvatskih znanstvenih i kulturnih institucija da ponovo otvaraju pitanja iz hrvatske povijesti (bez obzira je li riječ o historiografskim ili književnim temama) za koja se uvriježilo mišljenje da su već odgovorena i riješena. U tom je smislu ovaj Zbornik višestruko vrijedan i zanimljiv, pokazujući da još uvijek postoji niz

znanstveno vrlo potentnih tema povezanih s tim obiteljima, a posebice s povijesnom ulogom i historiografskom percepcijom žena iz obitelji Zrinski i Frankopan. To je osobito vidljivo po interesu za Katarinu Zrinski, čiji život i smrt još uvijek pružaju nove mogućnosti znanstvenih istraživanja. Možda će se na nekim budućim znanstvenim i stručnim skupovima doći do potpunijih promišljanja ne samo o Katarini Zrinskoj, nego općenito o suprugama i majkama, spisateljicama i mecena- ma, ali i rušiteljicama „stereotipnih uloga“ iz obitelji Zrinski i Frankopan. U Zborniku je objavljen skup vrijednih radova koji nas upućuju na to da ni u hrvatskoj ni u mađarskoj historiografiji još nije dana završna riječ o kulturnom, političkom i društvenom značaju žena iz obitelji Zrinski i Frankopan. Na samom kraju, predlažem budućem uredništvu da radovi objavljeni u Zborniku budu ujednačeni što se tiče sažetaka i popisa korištene literature, jer to bi, vjerujem, znatno pridonijelo boljoj preglednosti Zbornika.

Josipa Maras Kraljević